

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.08.2018, sen. zn. 29 NSČR 193/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.NSČR.193.2016.1

Číslo: 80/2019

Právní věta: Pro posouzení výše zastavené pohledávky z běžného účtu dlužníka (zástavy), jež by měla být určující pro výplatu plnění zástavnímu věřiteli, je rozhodná její výše k okamžiku zveřejnění rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním rejstříku. Plnění, jímž dlužník dlužník uhradí poté, co nastaly účinky rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, svůj dluh vůči dlužníku tak, že jej poukáže na běžný účet dlužníka je výtěžkem zpeněžení pohledávky určeným k uspokojení nezajištěných věřitelů dlužníka nejde o plnění, o které by se tímto způsobem zvýšila (mohla zvýšit) zastavená pohledávka z běžného účtu dlužníka, určená k uspokojení zástavního věřitele dlužníka, ani o plnění, které by se takto nestalo součástí majetkové podstaty dlužníka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.08.2018

Spisová značka: 29 NSCR 193/2016

Číslo rozhodnutí: 80

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Běžný účet, Insolvenční řízení, Zástavní právo

Předpisy: § 159 obč. zák.

§ 167 odst. 1 obč. zák.

§ 283 IZ

§ 294 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 4. 12. 2015, č. j. KSBR 28 INS 13461/2011-B-115, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) zamítl návrh JUDr. A. M., insolvenční správkyne dlužníka (A. CZ a. s. v likvidaci), datovaný 11. 11. 2015 (B-114) [dále jen „návrh na vydání výtěžku zpeněžení“], aby zajištěnému věřiteli S. CZ, a. s. (dále též jen „zajištěný věřitel“ nebo „banka“) byl vydán výtěžek zpeněžení ve výši 340 674,24 Kč.

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Vyhláškou ze dne 1. 8. 2011, č. j. KSBR 28 INS 13461/2011-A-2, zveřejněnou v insolvenčním rejstříku téhož dne v 10:21 hodin, oznámil zahájení insolvenčního řízení na

majetek dlužníka.

[2] Příhláškou ze dne 3. 8. 2011, doplněnou podáním ze dne 20. 2. 2012, uplatnil zajištěný věřitel v insolvenčním řízení na majetek dlužníka své pohledávky ve výši 52 459 711 Kč, zajištěné do přihlášené výše mimo jiné zástavním právem k pohledávce z běžného účtu (dále též jen „předmětný účet“ nebo „zastavený účet“).

[3] Usnesením ze dne 3. 2. 2012, č. j. KSBR 28 INS 13461/2011-A-23, které nabylo právní moci téhož dne, zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na majetek dlužníka a insolvenční správkyň ustanovil A. M.

[4] Při přezkumném jednání, jež se konalo dne 9. 10. 2012, byla pohledávka zajištěného věřitele zjištěna jako zajištěná ve výši 52 459 711 Kč.

[5] Dne 15. 4. 2013 uhradila společnost P. V. stavební a inženýrská činnost s. r. o. (dále jen „společnost P“) část svého dluhu vůči dlužníku ve výši 347 978,74 Kč omylem na původní bankovní účet dlužníka (zastavený účet). Zbytek dluhu již společnost P uhradila na účet majetkové podstaty.

[6] Dne 14. 8. 2013 převedla A. M. na účet majetkové podstaty (ze zastaveného účtu) i částku 347 978,74 Kč.

[7] V návrhu na vydání výtěžku zpeněžení sdělila A. M. insolvenčnímu soudu, že po zahájení insolvenčního řízení vyzvala společnost P k úhradě pohledávky za dlužníkem v celkové výši 551 238,35 Kč na účet majetkové podstaty. Tamtéž A. M. uvedla, že náklady spojené se správou a zpeněžením zajištěného majetku činily 352 Kč, odměna insolvenčního správce činí 6 952,50 Kč. A. M. proto navrhla, aby zajištěnému věřiteli byla vyplacena částka 340 674,24 Kč.

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 136 odst. 2 písm. e) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném do 31. 12. 2013, a z ustanovení § 298 odst. 1 a 2 a § 305 odst. 1 insolvenčního zákona – dospěl k závěru, že společnost P měla po rozhodnutí o úpadku plnit své závazky vůči dlužníku nadále pouze insolvenčnímu správci. Ohledně částky 340 674,24 Kč tak neučinila, takže předmětná platba nemůže být použita k uspokojení zajištěného věřitele.

4. K odvolání zajištěného věřitele Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 27. 7. 2016, č. j. KSBR 28 INS 13461/2011, 1 VSOL 1363/2015-B-127, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.

5. Odvolací soud vyšel dále z toho, že:

[1] Zajištěný věřitel přihlásil do insolvenčního řízení pohledávky ze dvou úvěrových smluv v celkové výši 52 459 711 Kč, zajištěné mj. i zástavním právem k pohledávce dlužníka z předmětného účtu, a to na základě zástavní smlouvy ze dne 5. 9. 2007 (dále jen „zástavní smlouva“).

[2] Podle zástavní smlouvy byl předmětný účet zřízen dlužníkem u zajištěného věřitele, s tím, že k zajištění všech pohledávek a nároků vyplývajících z hlavních nebo vedlejších závazků, které zajištěnému věřiteli vznikly nebo ještě vzniknou vůči (úvěrovému) dlužníku nebo jeho právnímu nástupci, ze dvou smluv o úvěru uzavřených dne 5. 9. 2007 (dále jen „úvěrové smlouvy“) na částky úvěru 36 miliónů Kč a 15 miliónů Kč, zřizuje zástavce (dlužník) podle § 152 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), ve prospěch zajištěného věřitele zástavní právo k pohledávce z předmětného účtu, včetně všech budoucích pohledávek – přírůstků, tj. vkladů i včetně všech úroků z těchto vkladů, které již byly připsány,

respektive budou připsány. Tyto budoucí pohledávky jsou předmětem zástavního práva podle této smlouvy okamžikem jejich vzniku, tj. dnem připsání na účet. Zástavní právo k pohledávce vzniká uzavřením zástavní smlouvy a zřizuje se na dobu trvání právního vztahu vzniklého na základě úvěrových smluv, tj. do úplného vyrovnání všech závazků z nich vyplývajících. Po dobu trvání existence zástavního práva je zástavce oprávněn s prostředky na účtu disponovat. Banka je oprávněna se uspokojit ze zástavy pouze tehdy, nebude-li pohledávka zajištěná zástavním právem včas splněna.

6. Na výše uvedeném základě odvolací soud – vycházející z ustanovení § 7, § 109 odst. 1 písm. b) a § 248 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 1. 2014) – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

7. Jestliže dlužník dlužník (společnost P) uhradil pohledávku dlužníka ve výši 347 978,74 Kč dne 15. 4. 2013, stala se tato platba předmětem zástavního práva (zřízeného zástavní smlouvou) až okamžikem jeho vzniku, tj. dnem připsání na předmětný účet. Jelikož k tomu došlo po zahájení insolvenčního řízení i po rozhodnutí o úpadku dlužníka a po prohlášení konkursu na jeho majetek, stalo se zástavní právo k této platbě ve smyslu ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona, věty první před středníkem, ze zákona neúčinným. Proto zajištěnému věřiteli nelze vydat sporný výtěžek zpeněžení.

8. Zajištěný věřitel s poukazem na „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2011, sen. zn. 29 NSČR 21/2011 [jde o usnesení, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu], namítal, že společnost P tím, že v rozporu s výzvou insolvenčního soudu, obsaženou v rozhodnutí o úpadku dlužníka, tj. v rozporu s ustanovením § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona (v rozhodném znění) a v rozporu s pokynem A. M., plnila (byť omylem) na předmětný účet a nikoliv na účet majetkové podstaty, nesplnila dluh vůči majetkové podstatě, takže A. M. jej měla vyzvat k opětovnému a řádnému plnění, K této námitce odvolací soud pro úplnost uvádí, že v dané věci se toto plnění dostalo do majetkové podstaty, takže společnost P splnila svůj dluh vůči majetkové podstatě.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti usnesení odvolacího soudu podal zajištěný věřitel dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jakož i na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Konkrétně jde o:

[1] otázku vzniku pohledávky ze smlouvy o běžném účtu,

[2] navazující otázku vzniku zástavního práva k pohledávce z běžného účtu,

[3] otázku důsledků úhrady dluhu věřitelem dlužníka v rozporu s výzvou podle ustanovení § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013.

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil v tom duchu, že návrhu na vydání výtěžku zpeněžení se vyhovuje.

11. K položeným otázkám argumentuje dovolatel následovně:

12. Ad 1/ K povaze pohledávky z běžného účtu.

Pohledávka z běžného účtu je pohledávkou, kterou má klient za bankou na základě smlouvy o běžném účtu a která vzniká okamžikem účinnosti smlouvy, tj. zpravidla dnem uzavření takové smlouvy. Dnem vzniku závazkového vztahu mezi bankou a klientem tak vzniká pohledávka klienta za bankou na vyplacení peněžních prostředků a v souvislosti s prováděnými vklady a převody na běžný účet a výběry a převody běžného účtu se mění toliko výše pohledávky klienta. Závazkový vztah mezi bankou a klientem však není závislý na provedení vkladu nebo převodu na běžný účet nebo na výběru či převodu z běžného účtu a připsáním nových prostředků na běžný účet nevzniká nový smluvní vztah ani se stávající smluvní vztah nemění, proto tedy nevzniká ani žádná nová pohledávka klienta. K témuž dospěla i judikatura Nejvyššího soudu. Např. podle „rozhodnutí“ (jde o rozsudek) Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. [29 Odo 10/2005](#), platí, že:

„Na rozdíl od jiných peněžitých pohledávek je pohledávka z běžného účtu pohledávkou, která existuje - v rozsahu kladného zůstatku na běžném účtu - po celou dobu trvání závazkového vztahu založeného smlouvou o běžném účtu. Tomu odpovídá i povinnost banky vyplatit při zániku smlouvy majiteli účtu zůstatek běžného účtu, popřípadě jej podle jeho příkazu převést na jiný účet u banky nebo po odečtení nákladů s tím spojených na účet u jiné banky [§ 715 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“)], jakož i právní úprava počátku běhu promlčecí doby pro uplatnění práva na prostředky na účtu (§ 396 obch. zák.).“

Tím, že po zahájení insolvenčního řízení, po rozhodnutí o úpadku dlužníka i po prohlášení konkursu na majetek dlužníka došlo k připsání prostředků od společnosti P na předmětný účet, tedy dlužníku nevznikla na základě smlouvy o vedení předmětného účtu jakákoli nová pohledávka; pouze došlo ke změně výše pohledávky z této smlouvy.

13. Ad 2/ K okamžiku vzniku zástavního práva k pohledávce z běžného účtu.

Jelikož pohledávka dlužníka ze zastaveného účtu trvá po celou dobu trvání závazkového vztahu založeného smlouvou o běžném účtu a k takové pohledávce bylo zřízeno zástavní právo před zahájením insolvenčního řízení, nevzniká připsáním nových prostředků na zastavený účet nové zástavní právo; mění se toliko výše pohledávky, která je předmětem zástavního práva. Předmětem zástavy totiž nejsou peněžní prostředky na běžném účtu, které jsou ve vlastnictví banky, jež pro klienta vede běžný účet, ale pohledávka ze zastaveného běžného účtu. Je tedy vyloučeno, aby pohledávka ze zastaveného účtu měla dvojí režim (ve vztahu k prostředkům připsaným na účet majetkové podstaty před a po zahájení insolvenčního řízení) jak dovozuje odvolací soud, neboť to odporuje samotné povaze pohledávky na vyplacení prostředků z běžného účtu. Připsáním finančních prostředků na účet dlužníka je to banka, kdo získává do svého majetku finanční prostředky, přičemž dlužníku náleží toliko pohledávka na vyplacení těchto finančních prostředků ze zastaveného účtu. Předmětem zástavního práva proto bude v případě zástavy pohledávky z běžného účtu vždy tato celá a jediná pohledávka představovaná právem majitele účtu disponovat s celým zůstatkem na účtu. Dovolatel má proto jako zástavní věřitel právo, aby jeho pohledávka za dlužníkem byla uspokojena z výtěžku celé pohledávky (tj. včetně prostředků připsaných na zastavený účet po zahájení insolvenčního řízení).

14. Ad 3/ K důsledkům splnění dluhu dlužníkem dlužníka v rozporu s výzvou dle § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona.

Prostředky připsané na účet majetkové podstaty převedl dovolatel na tento účet toliko za účelem zpeněžení zástavy pohledávky ze zastaveného účtu. Zástava pohledávky z účtu se zpeněžuje právě a jediné tím, že zástavní věřitel (zde dovolatel) poukáže zůstatek zastavené pohledávky (v praxi zůstatek účtu) insolvenčnímu správci. Plnění ze zastaveného účtu na účet majetkové podstaty tedy nebylo plněním dluhu společnosti P, ale zpeněžením zástavy. V usnesení sen. zn. 29 NSČR 21/2011

vedl Nejvyšší soud k nerespektování výzvy dle § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona (v rozhodném znění), že je zde potřeba analogicky aplikovat tu úpravu insolvenčního zákona, kde zákon na jiných místech řeší důsledky situace, kdy jsou závazky vůči majetkové podstatě nesprávně placeny dlužníku místo insolvenčnímu správci, s tím, že:

„Nerespektování výzvy (poučení), aby osoby, které mají závazky vůči dlužníkovi, napříště plnění neposkytovaly dlužníkovi, ale insolvenčnímu správci (§ 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona), může mít následky předjímané ustanoveními § 114, § 249 odst. 2 či § 370 odst. 7 insolvenčního zákona (...).“

V případě, kdy se plnění nedostane do majetkové podstaty, není plátce zproštěn svého závazku vůči dlužníku, ledaže prokáže, že o existenci předmětné překážky (zde zveřejnění usnesení o úpadku obsahujícího předmětnou výzvu) nemohl vědět. Plnění společnosti P se do majetkové podstaty nedostalo.

15. A. M. ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, máje napadené rozhodnutí za správné. K argumentaci rozporem s judikaturou Nejvyššího soudu A. M. poukazuje na to, že rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Odo 10/2005](#) a sen. zn. 29 NSČR 21/2011 se týkala odlišných otázek a odvolací soud napadeným rozhodnutím jejich závěry nezpochybnil. Mínil, že odvolací soud nezpochybnil, že pohledávka ze smlouvy o běžném účtu trvá po celou dobu trvání závazkového vztahu; uvedl pouze, že platba provedená na účet dlužníka se stala předmětem zástavního práva až v okamžiku, kdy byla připsána na účet dlužníka. Vzhledem k tomu, že k připsání částky na účet dlužníka došlo až po prohlášení konkursu na majetek dlužníka, je A. M. názoru, že právo zajištěného věřitele na uspokojení ze zajištění je nutno považovat za neúčinné ve smyslu ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona. Odvolací soud nezpochybňuje ani otázku nerespektování výzvy dle § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona. Ustanovení § 249 odst. 2 insolvenčního zákona (jehož aplikace by měla vést k tomu, že A. M. bude požadovat opětovnou úhradu částky 347 978,74 Kč po společnosti P) by bylo možné aplikovat, jen kdyby se částka 347 978,74 Kč nedostala do majetkové podstaty dlužníka.

III.

Přípustnost dovolání

16. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že insolvenční řízení bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. [29 NSČR 45/2014](#), uveřejněné pod č. 80/2014 Sb. rozh. obč.

17. Dovolání v dané věci je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení vzniku zástavního práva k pohledávce z běžného účtu a důsledků splnění dluhu věřitelem dlužníka po prohlášení konkursu na majetek dlužníka na účet, který tvoří předmět zajištění (zástavu), jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích

právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

19. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

20. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

21. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení obchodního zákoníku, občanského zákoníku a insolvenčního zákona:

§ 159 (obč. zák.)

(1) Zástavní právo k pohledávce vzniká uzavřením smlouvy, pokud v ní není ujednáno něco jiného.

(2) Zástavní právo k pohledávce je vůči dlužníku zastavené pohledávky (poddlužníku) účinné doručením písemného oznámení zástavního dlužníka o něm, nebo tím, že zástavní věřitel poddlužníku prokáže vznik zástavního práva.

§ 165 (obč. zák.)

(1) Není-li pohledávka zajištěná zástavním právem splněna včas, má zástavní věřitel právo na uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy. Totéž právo má zástavní věřitel, jestliže pohledávka byla po své splatnosti splněna jen částečně nebo nebylo-li splněno příslušenství pohledávky.

(...)

§ 167 (obč. zák.)

(1) Je-li zástavou pohledávka, poddlužník je povinen splnit svůj dluh po splatnosti zastavené pohledávky zástavnímu věřiteli.

(...)

§ 708 (obch. zák.)

Základní ustanovení

(1) Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.

(...)

§ 136 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Rozhodnutí o úpadku musí obsahovat

(...)

e/ výzvu, aby osoby, které mají závazky vůči dlužníkovi, napříště plnění neposkytovaly dlužníkovi, ale insolvenčnímu správci,

(...)

§ 245 (insolvenčního zákona)

(1) Účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku.

(...)

§ 248 (insolvenčního zákona)

(1) Dlužníkovi věřitelé mohou po prohlášení konkursu svá práva uplatnit jen způsobem a za podmínek stanovených tímto zákonem; to platí i pro ty věřitele, kteří se nestali účastníky insolvenčního řízení.

(2) Nejde-li o zajištění poskytnuté podle § 41, stávají se neúčinnými práva na uspokojení ze zajištění, která se týkají majetkové podstaty a která dlužníkovi věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení; to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech. Byl-li majetek sloužící k zajištění v této době také zpeněžen, náleží do majetkové podstaty výtěžek získaný zpeněžením a jeho nabyvatel je povinen jej do ní vydat na výzvu insolvenčního správce.

(...)

§ 249 (insolvenčního zákona)

(1) Není-li zákonem stanoveno jinak, je osobou oprávněnou k podání žaloby nebo jiného návrhu k vymožení nároku dlužníka včetně jeho zajištění, který se týká majetkové podstaty, po prohlášení konkursu pouze insolvenční správce; návrh podaný jinou osobou soud zamítne.

(2) Jestliže osoba, která má závazek vůči dlužníkovi, plní tento závazek po prohlášení konkursu dlužníku, a plnění se nedostane do majetkové podstaty, není tím svého závazku zproštěna, ledaže prokáže, že o prohlášení konkursu nemohla vědět nebo že vzhledem k okolnostem plnění dluhu bylo zřejmé, že dlužník plnění vydá do majetkové podstaty.

Zpeněžení majetkové podstaty § 283 (insolvenčního zákona)

(1) Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Za zpeněžení se k tomuto účelu považuje i využití bankovních kont dlužníka a jeho peněžní hotovosti. Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí i úplatné postoupení dlužnických pohledávek; ujednáními, která tomu brání, není insolvenční správce omezen.

(2) Ke zpeněžení majetkové podstaty lze přikročit teprve po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů, pokud nejde o věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením anebo pokud insolvenční soud nepovolí výjimku.

§ 294 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční správce je povinen uplatnit a vymáhat ve prospěch majetkové podstaty dlužnickovy pohledávky. To platí přiměřeně i pro dlužnickovy nepeněžitě pohledávky ocenitelné penězi.

(...)

Ustanovení občanského zákoníku platila v citované podobě již v době uzavření zástavní smlouvy a do 1. 1. 2014, kdy byl občanský zákoník zrušen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „o. z.“), změn nedoznala. Použitelnost těchto ustanovení plyne z ustanovení § 3073 o. z., jež určuje, že práva ze zajištění závazku vzniklá přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, byť byla zřízena i jako práva věcná, se posuzují až do svého zániku podle dosavadních právních předpisů. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

Ustanovení obchodního zákoníku v citované podobě platilo již v době, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, a do 1. 1. 2014, kdy byl obchodní zákoník zrušen zákonem č. 89/2012 Sb. změn nedoznalo. Ustanovení § 136 odst. 2 písm. e), § 245 odst. 1, § 248 odst. 1 § 249, a § 294 odst. 1 insolvenčního zákona platila v citované podobě již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a do 31. 12. 2013 nedoznala změn; ustanovení § 245 odst. 1, § 248 odst. 1, § 249 § 283 a § 294 odst. 1 insolvenčního zákona nedoznala změn ani později. Ustanovení § 248 odst. 2 a § 283 insolvenčního zákona platila v citované podobě od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka do 31. 7. 2013. S účinností od 1. 8. 2013 bylo ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona doplněno [zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)] jen potud, že za slova „podle § 41“ byla vložena slova „nebo o právo věřitelů podle § 167 odst. 2“; později změn nedoznalo; ustanovení § 283 bylo s účinností od 1. 8. 2013 doplněno o další odstavce (odstavec 3) a účinností od 1. 1. 2014 o další dva odstavce (odstavce 4 a 5), tyto změny však nejsou pro věc podstatné.

22. V takto ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k právním otázkám podstatným pro výsledek dovolacího řízení následující závěry:

23. Ad 1/ K povaze pohledávky z běžného účtu.

V rozsudku ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. [21 Cdo 1774/99](#), uveřejněném pod č. 4/2001 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 4/2001“), Nejvyšší soud vysvětlil, že uzavřením smlouvy (o běžném účtu) vzniká mezi peněžním ústavem (bankou) a majitelem účtu dvoustranný závazkový právní vztah, který je mimo jiné charakterizován tím, že peněžní ústav (banka) je povinen přijímat na účet peněžité vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a ze zůstatku účtu platit úroky, že peněžní ústav (banka) je povinen podle písemného příkazu majitele běžného účtu nebo při splnění podmínek stanovených ve smlouvě mu vyplatit požadovanou částku nebo uskutečnit jeho jménem platby jím určeným osobám, že peněžní ústav (banka) je povinen po uplynutí sjednané doby nebo po účinnosti výpovědi vyplatit majiteli vkladového účtu uvolněné peněžní prostředky a že peněžní ústav (banka) je povinen po zániku smlouvy vyplatit majiteli účtu zůstatek účtu. Oprávnění (nároky) majitele účtu, spočívající – obecně vzato – v tom, aby mu nebo jím určeným osobám byly na jeho žádost nebo písemný příkaz, popřípadě při splnění sjednaných podmínek, vyplaceny peněžní prostředky z účtu nebo zůstatek účtu, představuje „pohledávku z účtu u peněžního ústavu“ (banky).

24. V rozsudku ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. [20 Cdo 681/2001](#), uveřejněném pod č. 75/2002 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 75/2002“), pak Nejvyšší soud doplnil, že peněžní ústav (banka) je povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná.

25. K závěrům obsaženým v R 4/2001 a v R 75/2002 se Nejvyšší soud dále přihlásil (a rozhodovací praxi tříčlenných senátů Nejvyššího soudu tak sjednotil) v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. [35 Odo 801/2002](#), uveřejněném pod č. 50/2006 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 50/2006“). Tyto závěry jsou v souladu s argumentací dovolatele a neodporuje jim ani právní posouzení věci odvolacím soudem.

26. Ad 2/ K okamžiku vzniku zástavního práva k pohledávce z běžného účtu.

Jak vysvětleno výše, zástavou je „pohledávka z běžného účtu“, kterou má majitel pohledávky [(insolvenční) dlužník coby osobní dlužník zajištěného věřitele v pozici zástavce a zástavního dlužníka vůči zajištěnému věřiteli (bance) coby svému dlužníku (poddlužníku)]. Takové zástavní právo vzniká uzavřením zástavní smlouvy, pokud v ní není ujednáno něco jiného (§ 159 odst. 1 obč. zák.) a vůči poddlužníku je účinné doručením písemného oznámení zástavního dlužníka o něm, nebo tím, že zástavní věřitel poddlužníku prokáže vznik zástavního práva (§ 159 odst. 2 obč. zák.). Promítnuto do poměrů dané věci, vzniklo zástavní právo k pohledávce dlužníka (zástavce a zástavního dlužníka) vůči poddlužníku (zajištěnému věřiteli – bance) uzavřením zástavní smlouvy a vzhledem k tomu, že poddlužník a zástavní věřitel jsou jedna a táž osoba (banka), stalo se vůči poddlužníku účinným rovněž uzavřením zástavní smlouvy.

27. V usnesení ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. [29 NSČR 16/2011](#), uveřejněném pod č. 54/2012 Sb. rozh. obč., se Nejvyšší soud dále zabýval (ve vazbě na institut soudcovského zástavního práva) tím, co se rozumí „novým nabytím“ práva na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty. V poměrech práva na uspokojení ze zajištění plynoucího ze zástavního práva (práva na uspokojení ze zajištění tvořeného zástavou) se rozumí (v souladu s touto judikaturou) jeho „novým nabytím“ vznik zástavního práva poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek zástavního dlužníka (§ 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona), respektive poté, co nastaly účinky prohlášení konkursu na majetek dlužníka (§ 245 odst. 1, § 248 odst. 2 insolvenčního zákona). O takový případ (jak vysvětleno v odstavci [26]) v dané věci nešlo; připsáním částky 347 978,74 Kč na zastavený účet totiž nevzniklo (15. 4. 2013) nové zástavní právo k pohledávce z běžného účtu, kterou měl dlužník (zástavce a zástavní dlužník) vůči poddlužníku (zajištěnému věřiteli – bance). Ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona tedy není oporou pro závěr, že v rozsahu částky 347 978,74 Kč se zástavní právo stalo neúčinným a právní posouzení věci odvolacího soudu potud správné není.

28. Ad 3/ K důsledkům splnění dluhu dlužníkem dlužníka v rozporu s výzvou dle § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona.

Vlastností zástavy, kterou je pohledávka z běžného účtu, je obvykle proměnlivost její hodnoty. Je-li běžný účet využíván k platebnímu styku, může zůstatek na něm změnit saldo i v relativně krátkém období. Jak plyne i ze závěrů judikatury (R 4/2001, R 75/2002, R 50/2006) shrnutých výše v odstavcích [23] až [25], běžný účet má povahu zúčtovacího instrumentu, na nějž banka připsuje a z něhož odepisuje peněžní prostředky svého klienta, majitele účtu. Výše pohledávky majitele účtu tedy odpovídá stavu aktuálního zůstatku na účtu.

29. V rozsudku ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. [21 Cdo 1891/2005](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročníku 2006, pod č. 143, Nejvyšší soud při výkladu ustanovení § 151h odst. 2 a § 151i obč. zák. (jež předcházela obsahově srovnatelné úpravě obsažené v § 159 odst. 2 a § 167 odst. 1 obč. zák.) dospěl k závěru, že je-li zástavou pohledávka, je-li zástavní právo k zastavené pohledávce vůči poddlužníku účinné a nebyla-li zajištěná pohledávka řádně a včas uspokojena, je poddlužník povinen po splatnosti zastavené pohledávky plnit zástavnímu věřiteli, i když stanovené (sjednané) plnění již poskytl svému věřiteli (zástavnímu dlužníku) nebo i když (již dříve) vůči němu učinil jiný právní úkon směřující k zániku závazku (dluhu) odpovídajícího zastavené pohledávce.

30. V rozsudku ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. [29 Cdo 921/2009](#), uveřejněném ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod č. 4, Nejvyšší soud shrnul [a v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. [29 Cdo 3963/2011](#), uveřejněném pod č. 70/2012 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 70/2012“) zopakoval] závěry z rozsudku sp. zn. [21 Cdo 1891/2005](#) tak, že:

[1] Ustanovení § 167 odst. 1 obč. zák. vyjadřuje právo zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zastavené pohledávky (tj. uhrazovací funkci zástavního práva), jehož naplnění spočívá v tom, že poddlužník stanovené (sjednané) plnění neposkytne svému věřiteli (zástavnímu dlužníku), ale místo něj v zájmu uhrazení zajištěné pohledávky (přímo) zástavnímu věřiteli.

[2] Učiní-li poddlužník vůči svému věřiteli (zástavnímu dlužníku) projev směřující ke splnění, k započtení nebo k jinému zániku závazku, je nepochybné, že takový právní úkon se nemůže týkat právní sféry zástavního věřitele, a to již z toho důvodu, že mu ani nebyl určen (nebyl jeho adresátem); nemůže proto s ním být spojen následek v podobě zániku práva zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy (zastavené pohledávky). I kdyby tedy poddlužník splnil svůj dluh věřiteli (zástavnímu dlužníku) nebo kdyby vůči němu učinil jiný právní úkon směřující k zániku závazku ze zastavené pohledávky, nemohl se tím zprostit povinnosti uložené mu ustanovením § 167 odst. 1 obč. zák. splnit (v rámci uhrazovací funkce zástavního práva) závazek zástavnímu věřiteli, neboť právo zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy (zastavené pohledávky) nemůže být těmito právními úkony poddlužníka jakkoliv dotčeno.

31. V rozsudku sp. zn. [29 Cdo 921/2009](#) Nejvyšší soud dále uzavřel (a v R 70/2012 zopakoval), že s přihlédnutím k obsahu ustanovení § 159 odst. 2 obč. zák. se závěr, že je-li zástavní právo k zastavené pohledávce vůči poddlužníku účinné (poté, co mu zástavní dlužník doručí písemné oznámení o něm), nemůže poddlužník za trvání zástavního práva plnit svému věřiteli (zástavnímu dlužníku) bez souhlasu zástavního věřitele, prosadí i v době před splatností zastavené pohledávky (v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, srov. k tomu zčásti odlišně § 1336 odst. 1 o. z.).

32. Lze tedy shrnout, že v mimoinsolvenčních poměrech (zástavnímu věřiteli) náleželo právo domáhat se zaplacení dlužníkovy splatné pohledávky z běžného účtu (zástavy) vůči poddlužníku poté, co se zástavní právo stalo účinným vůči poddlužníku. Pohledávka z běžného účtu je v takovém případě zástavnímu věřiteli k dispozici až do výše zajištěné pohledávky s příslušenstvím. Banka (poddlužník) má povinnost splnit zástavnímu věřiteli svůj „dluh“ vůči dlužníku (zástavci a zástavnímu dlužníku) ve výši odpovídající stavu prostředků na běžném účtu po splatnosti zajištěné pohledávky; případné prodlení s plněním nejde k tíži zástavního věřitele.

33. K poměrům ustaveným probíhajícím insolvenčním řízením vedeným na majetek dlužníka, do kterého dovolatel přihlásil pohledávku za dlužníkem jako zajištěnou zástavním právem váznoucím na pohledávce dlužníka vůči dovolateli (poddlužníku) z běžného účtu, se judikatura Nejvyššího soudu vyjádřila následovně:

34. Dlužník, ohledně jehož majetku je vedeno insolvenční řízení a který dal zástavnímu věřiteli do zástavy svou pohledávku, není „třetí osobou“ ve smyslu ustanovení § 183 odst. 1 insolvenčního zákona. Zastavená pohledávka je stále majetkem dlužníka (R 70/2012).

35. Poté, co ve smyslu ustanovení § 109 odst. 1 insolvenčního zákona nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek osobního dlužníka, který dal zástavnímu věřiteli do zástavy svou pohledávku, již zástavní věřitel není oprávněn domáhat se žalobou podanou vůči poddlužníku zaplacení zastavené pohledávky bez zřetele k tomu, že zajištěná pohledávka nebyla řádně a včas uspokojena a že zástavní právo k zastavené pohledávce je vůči poddlužníku účinné. Od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, přechází právo domáhat se zaplacení zastavené pohledávky zpět na dlužníka a prohlášením konkursu na majetek dlužníka pak na insolvenčního správce dlužníka (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona) [R 70/2012].

36. Tím, že insolvenční zákon dovoluje zajištěnému věřiteli uplatnit právo na uspokojení zajištěné pohledávky ze zajištění tvořeného majetkem dlužníka (pohledávkou, kterou dal dlužník do zástavy)

příhláškou již od zahájení insolvenčního řízení (§ 110 odst. 1 insolvenčního zákona), jej současně od okamžiku, kdy v souladu s ustanovením § 109 odst. 4 insolvenčního zákona nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, vylučuje z možnosti uplatňovat práva ze zajištění tvořeného majetkem dlužníka žalobou (§ 109 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona). Od prohlášení konkursu na majetek dlužníka přechází právo domáhat se zaplacení zastavené pohledávky na insolvenčního správce dlužníka (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona) [rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2690/2011](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, č. 10, ročník 2014, pod číslem 122].

37. Z R 70/2012 i z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2690/2011](#) plyne, že od prohlášení konkursu na majetek dlužníka je osobou oprávněnou domáhat se vůči poddlužníku zaplacení zastavené pohledávky insolvenční správce dlužníka; to, že pohledávka je zástavou určenou i v insolvenčním řízení k uspokojení pohledávky zajištěného (zástavního) věřitele, však současně znamená, že dlužník (insolvenční správce jako představitel majetkové podstaty dlužníka) s ní nemůže volně nakládat způsobem, jímž by ji využil k uspokojení svých vlastních závazků (dluhů), stejně jako tak nemohl učinit před zahájením insolvenčního řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2772/2016](#)).

38. Zajištěný věřitel má právo, aby byl v insolvenčním řízení při splnění stanovených předpokladů uspokojen z výtěžku zpeněžení zajištění, přičemž předmět zajištění tvoří do jisté míry oddělenou majetkovou podstatu, z níž nemohou být (před plným uspokojením nároků zajištěného věřitele) uspokojeni jiní věřitelé dlužníka (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2015, sen. zn. 29 NSČR 4/2013, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2016, pod č. 49). V insolvenčních poměrech je tudíž pro výsledek dovolacího řízení určující, v jaké výši nebo k jakému okamžiku jsou prostředky na běžném účtu k dispozici zástavnímu věřiteli a jakou povahu má plnění, kterým jiný dlužník dlužník [než dlužník ze zastavené pohledávky (poddlužník)] poukáže (na úhradu svého dluhu) na tento (zastavený) běžný účet.

39. Z § 283 odst. 1 insolvenčního zákona plyne, že zpeněžením je míněno převedení majetku na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Vezme-li se v potaz právní povaha pohledávky, nelze dospět k jinému závěru, než že nejprůprirozenějším způsobem převedení majetku v podobě pohledávky na peníze je vymožení plnění od dlužníka dlužníka (poddlužníka), tj. zaplacení pohledávky. Uvedené se podává přímo z § 294 odst. 1 insolvenčního zákona, podle něhož má insolvenční správce povinnost uplatnit a vymáhat ve prospěch majetkové podstaty dlužníkovy pohledávky. Současně je na první pohled patrné, že dikce § 283 odst. 1 poslední věty insolvenčního zákona, která upravuje další způsob „zpeněžení pohledávky“ (její úplatné postoupení), implicitně předpokládá, že primárním způsobem zpeněžení pohledávky je její vymožení. K postoupení pohledávky může totiž dojít jen tehdy, jestliže dosud nezanikla zaplacením. I dobrovolné (peněžitě) plnění dlužníka dlužníka (poddlužníka) do majetkové podstaty je „převedením majetku dlužníka na peníze“ a tedy zpeněžením majetkové podstaty ve smyslu § 283 odst. 1 insolvenčního zákona, a to bez zřetele k tomu, zda se tak stalo v důsledku aktivity insolvenčního správce při uplatňování a vymáhání takové pohledávky (§ 294 odst. 1 insolvenčního zákona). Řečené plně odpovídá tomu, že podle § 283 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona se za zpeněžení považuje i „pouhé“ využití peněžní hotovosti dlužníka nebo zůstatku na jeho účtech (srov. shodně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2018, sen. zn. 29 NSČR 141/2016).

40. Plnění, které společnost P coby dlužník dlužník poukázala 15. 4. 2013 (na úhradu svého dluhu) na běžný účet dlužníka (na zastavený účet), tedy částka 347 978,74 Kč, je (tudíž) plněním dosaženým zpeněžením majetkové podstaty ve smyslu § 283 odst. 1 insolvenčního zákona. Jelikož pohledávka dlužníka vůči společnosti P netvořila zástavu, není takové plnění určeno k uspokojení pohledávek případných zajištěných věřitelů dlužníka, nýbrž k uspokojení nezajištěných věřitelů dlužníka. Je-li částka 347 978,74 Kč „výtěžkem zpeněžení“ pohledávky dlužníka vůči společnosti P, pak současně

nemůže být součástí zástavy tvořené pohledávkou dlužníka z běžného účtu, určené ke zpeněžení (k vymožení) jen proto, že ji společnost P po rozhodnutí o úpadku zaslala na tento (zastavený) běžný účet.

41. Zjevně nepřipadný je v daných souvislostech dovolatelův názor, že plnění společnosti P 15. 4. 2013 (připsané na zastavený účet) se nedostalo do majetkové podstaty dlužníka (§ 249 odst. 2 insolvenčního zákona). Kdyby tomu tak mělo být, pak by částka 347 978,74 Kč nemohla být použita ani k uspokojení dovolatelovy zajištěné pohledávky. Zástava tvořená pohledávkou dlužníka z běžného účtu je totiž (do svého zpeněžení) stále majetkem dlužníka (srov. odstavec [35] výše a R 70/2012) a k jejímu zpeněžení (k vymožení pohledávky dlužníka z běžného účtu) nelze přistoupit, není-li zástava součástí majetkové podstaty dlužníka.

42. Lze tedy shrnout, že pro posouzení výše zastavené pohledávky z běžného účtu dlužníka (zástavy), jež by měla být určující pro výplatu plnění zástavnímu věřiteli, je rozhodná její výše k okamžiku zveřejnění rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním rejstříku. Plnění, jímž dlužník uhradí poté, co nastaly účinky rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, svůj dluh vůči dlužníku tak, že jej poukáže na běžný účet dlužníka, je výtěžkem zpeněžení pohledávky určeným k uspokojení nezajištěných věřitelů dlužníka; nejde o plnění, o které by se tímto způsobem zvýšila (mohla zvýšit) zastavená pohledávka z běžného účtu dlužníka určená k uspokojení zástavního věřitele dlužníka, ani o plnění, které by se takto nestalo součástí majetkové podstaty dlužníka.

43. Právní posouzení věci odvolacím soudu soudem je tudíž ve výsledku správné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.)